

ارزیابی شاخص‌های شهر دوستدار سالمند مطالعه موردی: منطقه سه کلانشهر تبریز

حسن محمودزاده^{۱*}، توکل آقاییاری^۲ هیر^۳ داود حاتمی^۳

۱- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی دانشگاه تبریز (نویسنده مسئول)

Email : mahmoudzadeh@tabrizu.ac.ir - Tel: 09143149252

۲- دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه تبریز

چکیده

سالمندی جمعیت در قرن بیست و یکم به یک چالش بزرگ پیشروی جهان تبدیل شده است. سالمندی شهری یک حوزه نوظهور است که با افزایش امید به زندگی و کاهش مولید رابطه مستقیمی دارد. در شهرها سالمندی جمعیت یک پدیده مثبت و در عین حال چالش برانگیز است؛ زیرا سالمندی جمعیت و شهرنشینی نقطه اوج توسعه انسانی موفق‌اند. امروزه با رشد جمعیت سالمند در جامعه، نیاز به محیط‌های شهری آرام و سالم، متناسب با نیازهای سالمندان بیش از گذشته احساس می‌شود. بر اساس رویکرد سازمان بهداشت جهانی، شهرهای دوستدار سالمند شامل آن دسته از فضاهای شهری هستند که توزیع خدمات عمومی در آن‌ها به گونه‌ای است که حداکثر تناسب را با نیازها و محدودیت‌های افراد سالمند دارند.

زمینه و اهداف: هدف از پژوهش حاضر ارزیابی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در منطقه سه کلانشهر تبریز از منظر سالمندان ساکن این منطقه می‌باشد.

روش: این پژوهش از نظر ماهیت کاربردی است. روش تحقیق این پژوهش ترکیبی است از روش‌های توصیفی - تحلیلی، اسنادی، تحلیل ثانویه و پیمایشی است. برای تحلیل و ارزیابی نماگرهای جمعیت‌شناسی سالمندان منطقه سه کلانشهر شهر تبریز از اطلاعات و داده‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش (مجموع سالمندان ۶۵ ساله و بالاتر)، منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز ۲۰۶۹۱ نفر بوده که در بخش پیمایشی تحقیق با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه محاسبه و تعداد ۸۷ نفر انتخاب شدند و پرسشنامه تحقیق به صورت تصادفی ساده بین نمونه‌های هدف پخش شده و پس از تکمیل شدن توسط سالمندان ساکن منطقه سوم شهرداری کلانشهر تبریز جمع‌آوری شدند. برای سنجش وضعیت منطقه سه کلانشهر تبریز از منظر شهر دوستدار سالمند از پرسشنامه استاندارد سازمان بهداشت جهانی که در ۸ شاخص و ۸۱ گویه تهیه شده؛ استفاده شده است. تحلیل‌های آماری در این پژوهش به کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد.

یافته‌ها: نتایج بررسی و سنجش هشت شاخص دوستدار سالمند در منطقه سوم شهرداری کلانشهر تبریز نشان داد که میانگین شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها ۲/۸۰، شاخص حمل و نقل ۲/۷۲، مسکن ۲/۳۴، شاخص مشارکت اجتماعی ۲/۴۱، شاخص احترام و فعالیت اجتماعی ۲/۳۹، شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال ۲/۳۴، شاخص ارتباطات و اطلاعات ۲/۵۱ و شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت ۲/۴۴ می‌باشد. که در این بین شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها با میانگین ۲/۸۰ بهترین وضعیت و شاخص‌های مسکن و مشارکت در امور مدنی و اشتغال هر دو با ۲/۳۴ درصد بدترین وضعیت را داشته‌اند.

نتیجه‌گیری: با توجه به میانگین‌های به دست آمده؛ مشخص می‌گردد که میانگین همه شاخص‌های بررسی شده کمتر از حد وسط طیف لیکرت (عدد ۳)، می‌باشد. لذا نتیجه می‌گیریم که منطقه سه شهرداری کلان شهر تبریز دوستدار سالمند نیست و تا رسیدن به حد مطلوب فاصله زیادی دارد.

واژگان کلیدی: سالمندی جمعیت، شهر دوستدار سالمند، منطقه سه کلانشهر تبریز، شاخص‌های سازمان بهداشت جهانی.

An evaluation of the elderly friendly city indicators for Tabriz Region

Hassan Mahmoudzadeh¹ Tavakol Aghayari² Davoud Hatami³

1- Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, University of Tabriz (Corresponding Author)

2- Associate Professor Department of Social Sciences University of Tabriz

* email: mahmoudzadeh@tabrizu.ac.ir-

3- PhD student of geography and Urban Planning University of Tabriz

Received: December 2023 Accepted: my 2023

Abstract

Population aging has become a major challenge facing the world in the 21st century (United Nations, 2019). The world population outlook in 2019 shows that by 2050, 16% of the world's population will be at least 65 years old. that the said index has reached from 3.97% in 1335 to 1.6% in 1395. Life expectancy is a key indicator for evaluating population health. Since 1950, AD has increased significantly in all regions of the world. Life expectancy has been increasing due to the advancement of medical science and the improvement of health standards around the world (Song Ki -min, et al. 2022:36) The world's elderly population is increasing rapidly. Therefore, the quality of life in old age is important beyond individual problems and has become a social issue. In fact, it shapes the lifestyle of a person and determines the quality of his life . According to the general population and housing census of 2015, the number of people aged 65 and above in Tabriz metropolis constitutes 7.26% of its urban population. The third district of Tabriz metropolis, which is the study area of this research; According to the 2015 census, it had a population of 229,474; Of which 25,532 residents were 65 years old and older. In fact, 11.13% of the population of this region are 65 years old and older; which is a high percentage. Therefore, conducting research in this field can answer the diverse needs of the elderly in the not-so-distant future. Therefore, the purpose of this research is to evaluate the indicators of the elderly-friendly city in the three metropolitan areas of Tabriz, as the second most populated area among the ten regions of the Tabriz metropolitan municipality from the perspective of the elderly-friendly city.

Keywords: Population aging elderly-friendly city. Region 3 of Tabriz World Health Organization indicators

مقدمه

سالمندی جمعیت در قرن بیست و یکم به یک چالش بزرگ پیش‌روی جهان تبدیل شده است (United Nations, 2019). چشم‌انداز جمعیت جهان در سال ۲۰۱۹ میلادی، نشان می‌دهد که تا سال ۲۰۵۰، میلادی ۱۶ درصد از مردم جهان حداقل ۶۵ سال سن خواهند داشت (Luy, et al. 2020:95-104). بررسی شاخص میزان سالخوردگی جمعیت در ایران نیز نشان می‌دهد که شاخص مذکور از ۳/۹۷ درصد در سال ۱۳۳۵، به ۶/۱ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است (حیدری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۹۶). امید به زندگی یک شاخص کلیدی برای ارزیابی سلامت جمعیت است. از سال ۱۹۵۰، میلادی در همه مناطق جهان به طور قابل توجهی افزایش یافته است (Hongli, et al. 2022:113-114). امید به زندگی به دلیل پیشرفت علم پزشکی و بهبود استانداردهای بهداشتی در سراسر جهان در حال افزایش بوده (Song Ki-min, et al. 2022:36). جمعیت سالمندان دنیا به سرعت در حال افزایش است. بنابراین کیفیت زندگی در دوران سالمندی فراتر از مشکلات فردی مهم است و به عنوان یک موضوع اجتماعی تبدیل شده است (Song Ki-min, et al. 2022:36). شهر به عنوان بستر زیست بشر دارای نقش اساسی در احساس رضایت‌مندی داشته و در واقع شکل دهنده سبک زندگی انسان و تعیین کننده کیفیت زندگی او است (آرابی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۲). امروزه با افزایش جمعیت سالمندان در جامعه، بیش از هر زمان دیگری نیاز به محیط‌های آرام و سالم و متناسب با نیاز سالمندان احساس می‌شود (رحمتی و محمدی، ۱۴۰۱: ۱۳۰). در سال‌های اخیر، سیاست‌ها و استراتژی‌های گوناگونی برای نیازهای خاص سالمندان و کیفیت زندگی شهری آنان به کار گرفته شده است. اصطلاحات شهر دوستدار سالمند و سالمند فعال برای پیشگامی در این عرصه مطرح شده‌اند. این اصطلاحات برخاسته از دیدگاه اکولوژیکی سالمندی است که ارتباط بین محیط فردی، اجتماعی و فیزیکی سالمند را نشان می‌دهد. در حقیقت، در شهر دوستدار سالمند، محیط به گونه‌ای است که سالمندان قادر به مشارکت اجتماعی هستند و در جامعه حضور فعال دارند (حسینقلی‌زاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۷۲). برای پرداختن به چالش‌های نوظهور جهانی مرتبط با سالمندی جمعیت، ایجاد محیطی سازگار با سالمندی به هدف مهمی برای کشورها تبدیل شده است که محیط ساخته شده، که شامل خانه‌ها و محله‌های دوست‌دار سالمند است، تأثیر قابل توجهی بر زندگی افراد دارد (Teck Hong Tan, 2022:1). لذا سازمان بهداشت جهانی اقدام به طراحی و انتشار شهر دوستدار سالمند و مشخص کردن شاخص‌های شهر دوستدار سالمند و استانداردهای مربوط به هر شاخص نموده است. بر اساس رویکرد سازمان بهداشت جهانی، شهرهای دوستدار سالمند شامل آن دسته از فضاهای شهری هستند که توزیع خدمات عمومی در آن‌ها به گونه‌ای است که حداکثر تناسب را با نیازها و محدودیت‌های افراد سالمند دارند (زرزقانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۸۲). به‌طور کلی، سازمان بهداشت جهانی هشت شاخص و مؤلفه‌ی اصلی را به‌عنوان معیارهای جهانی شهر دوستدار سالمند در نظر می‌گیرد که بعضی از کشورهای توسعه‌یافته از آن‌ها فراتر رفته‌اند. این شاخص‌ها عبارت‌اند از: فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها، حمل‌ونقل، مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و فعالیت اجتماعی، مشارکت در امور مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت. طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، تعداد افراد ۶۵ سال و بالاتر کلانشهر تبریز ۷/۲۶ درصد از جمعیت شهری آن را تشکیل می‌دهند. منطقه سوم شهرداری کلانشهر تبریز که منطقه مورد مطالعه این پژوهش می‌باشد؛ طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، دارای ۲۲۹۴۷۴ نفر جمعیت بوده؛ که از این تعداد ۲۰۶۹۱ ساکنان آن ۶۵ سال و بالاتر بوده‌اند. در واقع ۹/۰۲ درصد جمعیت این منطقه را سالمندان ۶۵ ساله و بالاتر تشکیل داده‌ند؛ که درصد بالایی می‌باشد. لذا لزوم برنامه‌ریزی آینده‌نگر برای کنترل مسائل مربوط به این گروه از جمعیت در کلانشهر شهر تبریز و به صورت خاص و ویژه در منطقه سوم شهرداری این کلانشهر لازم می‌باشد. بنابراین انجام پژوهش‌هایی در این زمینه می‌تواند جوابگوی نیازهای متنوع سالمندان در آینده‌ی نه‌چندان دور باشد. لذا هدف این پژوهش ارزیابی شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در منطقه سه کلانشهر تبریز به عنوان دومین منطقه‌ی پرجمعیت در بین مناطق ده‌گانه شهرداری کلانشهر تبریز از منظر شهر دوستدار سالمند است. لذا پژوهش حاضر در پی پاسخ به سوالات و فرضیات زیر است.

سؤالات و فرضیات تحقیق:**سوال‌های تحقیق:**

- شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص سیستم حمل‌ونقل در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص مسکن در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص مشارکت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص احترام و فعالیت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص ارتباطات و اطلاعات در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟
- شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز تا چه میزان متناسب با نیازهای سالمندان است؟

فرضیه‌های تحقیق:

- به نظر می‌رسد شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است؟
- به نظر می‌رسد شاخص سیستم حمل و نقل در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است.
- به نظر می‌رسد شاخص مسکن در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است.
- به نظر می‌رسد شاخص مشارکت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.
- به نظر می‌رسد شاخص احترام و فعالیت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.
- به نظر می‌رسد شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.
- به نظر می‌رسد شاخص ارتباطات و اطلاعات در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.
- به نظر می‌رسد شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.

مبانی نظری:**شهر دوستدار سالمند:**

شهرهای دوستدار سالمند برگرفته از واژه‌ی لاتین Age-friendly Cities، و مبتنی بر شهری است که دارای زیرساخت‌های لازم برای سالمندان باشد و توانایی ایجاد مشارکت فعال و حمایت از آن‌ها را فراهم آورد و برای سالمندان احساس ایجاد ارزش کند (Hoof, et

3 (al.2018). سازمان بهداشت جهانی ۱ شهرهای دوستدار سالمند را شهرهایی توصیف کرد که در آنها سیاست‌ها، خدمات، تنظیمات و ساختارها به منظور ارتقای سلامت، مشارکت و امنیت سالمندان و در یک کلام؛ برای ارتقای کیفیت زندگی افراد سالمند تغییر کند (Greenfield & Buffel, 2022: 161). تا سال ۲۰۲۲ میلادی ۱۱۱۴ شهر و جامعه در ۴۴ کشور دنیا به شبکه شهر دوستدار سالمند پیوستند (Greenfield & Buffel, 2022: 163). پلوف و کالاج، ۲، تلاش‌های سازمان بهداشت جهانی (WHO)، را برای تشویق و کمک به شهرها در دوستدار سالمند از طریق راهنماهای شهرهای دوستدار سالمند جهانی و کمپین چک لیست ویژگی‌های ضروری شهرهای دوستدار سالمند توصیف می‌کنند (Plouffe & Kalache, 2010: 733-739). طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی ویژگی‌های شهرهای دوستدار سالمند در هشت حوزه زندگی شهری تعیین شدند. این حوزه‌ها شامل فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها، حمل و نقل، مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و فعالیت اجتماعی، مشارکت مدنی و استخدام (مشارکت در امور مدنی و اشتغال)، ارتباطات و اطلاعات، حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت می‌باشند (Phillipson & Buffel, 2017: 745)، (Hoof, et al. 2018: 3) و (ادیب روشن و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۳).

فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها:

فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها؛ تأثیر مهمی بر تحرک، استقلال و کیفیت زندگی افراد می‌گذارد. تمیزی و زیبایی محیط، در دسترس بودن صندلی برای نشستن افراد سالمند، وجود پیاده‌روهای پهن و صاف، ساختمان‌های مناسب سالمندان که مجهز به آسانسور، سراسیبی، درهای بزرگ، راه پله‌ی مناسب، صندلی‌های راحت برای استراحت، توالت‌های عمومی کافی و خدمت‌رسانی خوب به سالمندان از جمله موارد ارتقای شاخص‌های فضای شهری و ساختمان‌های شهر دوستدار سالمند است (استصباری و همکاران، ۱۳۹۹: ۸).

- شاخص حمل و نقل:

شاخص حمل و نقل دارای ۱۷، زیر شاخص می‌باشد که خلاصه آن‌ها عبارت است از در دسترس بودن، ارزان بودن، فراوانی و پوشش‌دهی خوب خدمات حمل و نقل در مناطق مختلف شهری، سوار شدن و پیاده شدن راحت سالمندان، تناسب وسایل نقلیه با وضعیت سالمندان، رعایت حق تقدم سالمندان بخصوص نشستن روی صندلی، اولویت استفاده از پارکینگ برای سالمندان از موارد مطرح شده در شاخص حمل و نقل می‌باشند.

- مسکن:

ارزان بودن قیمت مسکن و همچنین خدمات آب و برق و گاز، طراحی مناسب خانه و تعدیل فضای خانه برای سالمندان به منظور راحتی آن‌ها در خانه، وجود خانه‌های ارزان و متنوع برای سالمندان ناتوان ضعیف، آگاهی سالمندان درباره‌ی وجود این خانه‌ها و امنیت مسکن از موارد مطرح شده در این زمینه هستند.

- مشارکت اجتماعی:

حضور سالمندان در فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی، معنوی به همراه خانواده به سالمندان این امکان را می‌دهد که شایستگی خود را به نمایش گذارند و مورد احترام واقع شوند. سالمندان خواستار فرصت‌هایی برای برقراری روابط اجتماعی و ادغام با دیگر گروه‌های سنی و فرهنگ‌های مختلف در جامعه‌ی خود هستند.

- احترام و فعالیت اجتماعی:

سالمندان رفتارهای مغایری را تجربه می‌کنند، از یک سو بسیاری از آن‌ها احساس احترام و شناخته شدن و شمرده شدن در جامعه را دارند، از سوی دیگر ممکن است تجربه‌ی در نظر گرفته نشدن از سوی خانواده و جامعه را داشته باشند. در پروژه‌ی شهر دوستدار سالمند،

1 - World Health Organization (WHO).

2 - Plouffe, L., & Kalache, A.

نیاز اساسی برای تعامل بین نسل‌ها در رویدادهای مختلف در کنار هم عنوان شده است که کمک زیادی به ایجاد حس احترام در آن‌ها می‌کند.

- مشارکت در امور مدنی و اشتغال:

بسیاری از سالمندان اشتیاق و میل و تجربه و صلاحیت لازم برای کار کردن را دارند، لذا در یک شهر دوستدار سالمند فرصت برای اشتغال سالمندان وجود دارد. بازنشستگی یک انتخاب است نه اجبار. تبعیضات سنی در دسترسی به کار وجود ندارد. بنگاه‌های کارایی برای سالمندان وجود دارد و امکان انجام مشاغل پاره وقت یا مشاغل فصلی وجود دارد حتی سالمندان بعد از بازنشستگی، برای کسب مهارت‌های جدید آموزش داده می‌شوند. منصفانه در برابر کاری که انجام می‌دهند، پاداش دریافت می‌کنند و از حقوق آنان حق بیمه کسر نمی‌شود.

- ارتباطات و اطلاعات:

در شهر دوستدار سالمند اطلاعات به صورت همیشگی و قابل اطمینان توسط شهرداری و یا توسط سایر سازمان‌های داوطلبانه در نزدیکی محل سکونت سالمندان و یا نزدیک محل‌هایی که معمولاً سالمندان با آن‌ها سر و کار دارند، توزیع می‌گردد. اطلاعات در بروشورها واضح و خوانا و با حروف بزرگ نوشته می‌شوند، تلفن‌های خدمت دهنده اطلاعات لازم را به صورت آرام و شمرده انتقال می‌دهند. تجهیزات الکترونیک موجود در بانک‌ها و یا مکان‌های دیگر دکمه‌های بزرگ با حروف بزرگ دارند. دسترسی به اینترنت و کامپیوتر مجانی و یا با هزینه‌ی اندک در مکان‌های عمومی وجود دارد.

- حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت:

در شهر دوستدار سالمند خدمات سلامتی باید در تمامی نقاط شهر در دسترس باشند و حمل و نقل به این مکان‌ها به آسانی با وسایل نقلیه‌ی مختلف امکان‌پذیر باشد. اطلاعات درباره‌ی خدمات سلامتی و حمایتی روشن و در دسترس باشند. ارائه دهنده‌های خدمات سلامتی، مهارت لازم برای برقراری ارتباط و ارائه‌ی خدمات به سالمندان را داشته و رفتاری محترمانه نسبت به سالمندان دارند (استصباری و همکاران، ۱۳۹۹: ۸).

روش تحقیق:

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. جهت جمع‌آوری داده‌های تحقیق از روش اسنادی، تحلیل ثانویه و میدانی (پرسشنامه و بازدید میدانی در سطح منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز)، استفاده شده است. برای تحلیل و ارزیابی نماگرهای جمعیت‌شناسی سالمندان منطقه سه کلانشهر تبریز از اطلاعات و داده‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ استفاده شده است. در این پژوهش از پرسشنامه‌ی استاندارد سازمان بهداشت جهانی که به صورت طیف لیکرت (از کاملاً مخالفم با نمره‌ی ۱ تا کاملاً موافقم با نمره‌ی ۵)، به بررسی و تحلیل هشت شاخص عمده‌ی شهر دوستدار سالمند (شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها ۱۱ سوال، شاخص حمل و نقل ۱۲ سوال، شاخص مسکن ۷ سوال، شاخص مشارکت اجتماعی ۸ سوال، شاخص احترام و فعالیت اجتماعی ۸ سوال، شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال ۸ سوال، شاخص ارتباطات و اطلاعات ۱۰ سوال، شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت ۱۲ سوال)، پرداخته شده است. با توجه به این‌که پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش؛ پرسشنامه استاندارد سازمان بهداشت جهانی است، از روایی لازم برخوردار است. با این حال پرسشنامه‌ی مورد نظر در اختیار اساتید دانشگاه رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری قرار گرفت و روایی آن مورد تایید قرار گرفت. برای سنجش پایایی پرسشنامه فوق، از ضریب آلفای کرونباخ ۱ استفاده شده و پایایی آن ۰.۹۶۱ می‌باشد؛ که نشان می‌دهد پایایی بالایی داشته است. ضمناً در جدول شماره‌ی (۱)، پایایی هر هشت شاخص به تفکیک آمده است.

جدول شماره (۱). میزان ضریب آلفای کرونیباخ ۸ شاخص پرسشنامه تحقیق

ردیف	(شاخص‌ها)	تعداد سوال‌ها	میزان ضریب آلفای کرونیباخ
۱	فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها	۱۱	۰.۸۸
۲	حمل و نقل	۱۷	۰.۸۶۷
۳	مسکن	۷	۰.۸۳۱
۴	مشارکت اجتماعی	۸	۰.۸۲۷
۵	احترام و مشارکت اجتماعی	۸	۰.۸۲۸
۶	مشارکت در امور مدنی و اشتغال	۸	۰.۸۱۶
۷	ارتباطات و اطلاعات	۱۰	۰.۸۴۰
۸	حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت	۱۲	۰.۸۴۸
جمع	۸	۸۱	

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

برای شنجش متغیرها از طیف لیکرت پنج سطحی از (کاملاً مخالف با نمره (۱)، مخالف نمره (۲)، بدون نظر(نظری ندارم) نمره (۳)، موافق نمره (۴) و کاملاً موافق نمره (۵))، استفاده شد. جامعه‌ی آماری پژوهش تمامی ساکنان ۶۵ سال و بالاتر منطقه سه کلانشهر تبریز (۲۰۶۹۱ نفر)، بوده‌اند که با استفاده از نمونه‌گیری کوکران، تعداد ۸۷ نفر از افراد ۶۵ سال و بالاتر، به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. از ۲۰۶۹۱ نفر سالمندان منطقه مورد مطالعه ۱۰۲۱۲ نفر مرد (۴۹/۳۵)، و ۱۰۴۷۹ نفر زن (۵۰/۶۵)، است. در مرحله بعد نمونه‌های انتخاب شده با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی در دسترس در سطح منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز انتخاب شده‌اند. برای تحلیل داده‌ها ابتدا نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون چولگی (کجی) و کشیدگی (برافراشتگی) و آزمون لوین سنجیده شده است. سپس از آزمون t، جهت آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است.

پیشینه‌ی تحقیق:

- نکویی و صابری (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان تبیین برنامه‌ریزی فضاهای شهری دوستدار سالمند، نمونه موردی: محله هزار جریب، به این نتیجه رسیده‌اند که؛ به‌طور کلی وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در محله هزارجریب از نظر سالمندان نامطلوب ارزیابی شده است و از میان شاخص‌های هشت‌گانه مورد بررسی در پژوهش، تنها سه شاخص فضای باز و ساختمان‌ها، مسکن و حمل‌ونقل در وضعیت مطلوبی قرار داشتند؛ هر چند که این سه شاخص با وضعیت ایده‌آل فاصله دارند.

- حیدری و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان پایش نظریه حق به شهر در بازتولید فضای شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی: بافت فرسوده بخش مرکزی شهر زنجان)، به این نتیجه رسیده‌اند که؛ وضعیت دوستداری شهری سالمندان در محدوده‌ی مورد مطالعه از منظر شاخص حق به شهر دارای وضعیتی پایین‌تر از سطح متوسط است.

- ایزانلو و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان شنجش عدالت فضایی در شاخص شهر دوستدار سالمند تهران، به این نتیجه رسیده‌اند که؛ نابرابری فضایی در شاخص‌های مختلف شهر دوستدار سالمند در مناطق مختلف تهران وجود دارد. لذا لازم است که مسولان مربوطه به توزیع فضایی ویژگی‌های شهری سازگار با زندگی سالمندی به ویژه در مناطق جنوبی شهر تهران توجه داشته باشند.

- پاریجانی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان شنجش و ارزیابی اثرات زیست‌پذیری شهری بر تحقق شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی شهر بابل)، به این نتیجه رسیده‌اند که؛ وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری شهری و شهر دوستدار سالمند در شهر بابل نامطلوب است. ضمناً بین شاخص‌های زیست‌پذیری شهری و شهر دوستدار سالمند رابطه ضعیف تا متوسطی وجود دارد.

- غفاری گیلانده و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی شاخص‌های شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی شهر ساری)، به این نتیجه رسیده‌اند که سالمندان شهر ساری از همه شاخص‌های هشت‌گانه شهر دوستدار سالمند (بناها و فضاهای باز، حمل‌ونقل،

مسکن، مشارکت اجتماعی، تکریم سالمندان و اجتماع‌پذیری اجتماعی، مشارکت شهروندی و اشتغال، اطلاعات و ارتباطات و حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت؛ ناراضی بوده (وضعیت مطلوبی ندارند)، و حتی در حد رفع نیازهای اولیه‌ی سالمندان نیستند.

- استبصاری و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی زیرساخت‌های حمل‌ونقل و فضای شهری تهران بر اساس شاخص‌های شهر دوستدار سالمند، به این نتیجه رسیده‌اند که؛ از بین شاخص‌های مورد بررسی شاخص خدمات سلامتی شرایط مطلوبی ندارد. لذا پیشنهاد می‌گردد با توجه به روند صعودی جمعیت سالمندی کشور؛ سیاست‌گذاران حوزه سلامت و برنامه‌ریزان شهری، بهبود و ارتقای کیفیت شاخص‌های خدمات سلامت، ویژه سالمندان شهر تهران را به عنوان یک اولویت در نظر بگیرند و جهت رسیدن به شرایط مطلوب تلاش کنند.

- امینی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان تبیین مولفه‌های فضای شهری ویژه‌ی سالمندان با رویکرد روان‌شناسی محیطی (مطالعه موردی: منطقه ۸ شهر شیراز)، به این نتیجه رسیده‌اند که؛ منطقه هشت شهر شیراز در اکثر شاخص‌های مورد بررسی اعم از کالبدی و اجتماعی مناسب سالمندان نیست.

- کاترین بروکفیلد و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان چشم‌انداز تکنیک‌های جدید برای طراحی خانه‌ها و محله‌های دوستدار سالمندان؛ به این نتیجه رسیده‌اند که در سراسر جهان، رشد جمعیت سالمند نیاز مبرم به ایجاد محیط‌های حمایتی را ایجاد می‌کند که کیفیت زندگی را با افزایش سن افراد افزایش دهند. اغلب اوقات، محیط‌های ساخته شده موانع و چالش‌هایی را برای سالمندان ایجاد می‌کنند که زندگی مستقل آن‌ها را به خطر می‌اندازند و بر سلامتی و کیفیت زندگی سالمندان تأثیر منفی می‌گذارد. طراحی خانه‌ها، ساختمان‌ها و محله‌ها با هم‌فکری افراد سالمند، از طریق تمرینات مشارکتی یا طراحی مشترک، می‌تواند اطمینان حاصل کند که محیط‌ها بهتر می‌توانند سالمندی سالم را به ارمغان بیاورند.

- یون جین چوی ۲ (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان نقش حمایتی محیط در سلامتی سالمندان: بررسی عوامل سازگار با سالمندی در جامعه و خانه بر اساس نظرسنجی برای زندگی سالمندی سالم و فعال؛ با هدف شناسایی ویژگی‌های جامعه دوستدار سالمند که باعث سلامتی افراد سالمند می‌شود به پژوهش پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که درست کردن فضاها و ساختمان‌های بیرونی مناسب با نیازهای سالمندان، حمل و نقل و مشارکت اجتماعی، فضای سبز مناسب، برنامه‌های ایمنی محله، گزینه‌های حمل و نقل و فرصت‌های اجتماعی می‌تواند موثرترین راه برای حمایت از سالمندی سالم و فعال باشد.

- سونگ کی مین و همکاران (۲۰۲۲)۳، در پژوهشی تحت عنوان بررسی نقش عوامل محیطی در شهر دوستدار سالمند و کیفیت زندگی سالمندان (نمونه موردی شهر ونجو کره‌ی جنوبی)، به این نتیجه رسیده‌اند که عواملی محیطی مانند پارک‌های ایمن با مدیریت خوب، مسکن با قیمت‌های مختلف با امکانات عمومی مناسب، علائم راهنمایی و رانندگی خوانا، حمل‌ونقل عمومی قابل اعتماد و احترام همسایگان برای سالمندان مهم بوده‌اند. و در رابطه با بهبود و ارتقای کیفیت زندگی سالمندان عواملی مانند محیط مسکونی، ارتباط با همسایگان و ایمنی مسکونی اهمیت داشته‌اند. در نهایت نگارندگان گسترش امکانات رفاهی برای سالمندان و ایجاد شبکه اجتماعی در بین همسایگان و غیره را به عنوان راهکاری برای بهبود کیفیت زندگی سالمندان در شهر ونجو پیشنهاد داده‌اند.

منطقه مورد مطالعه:

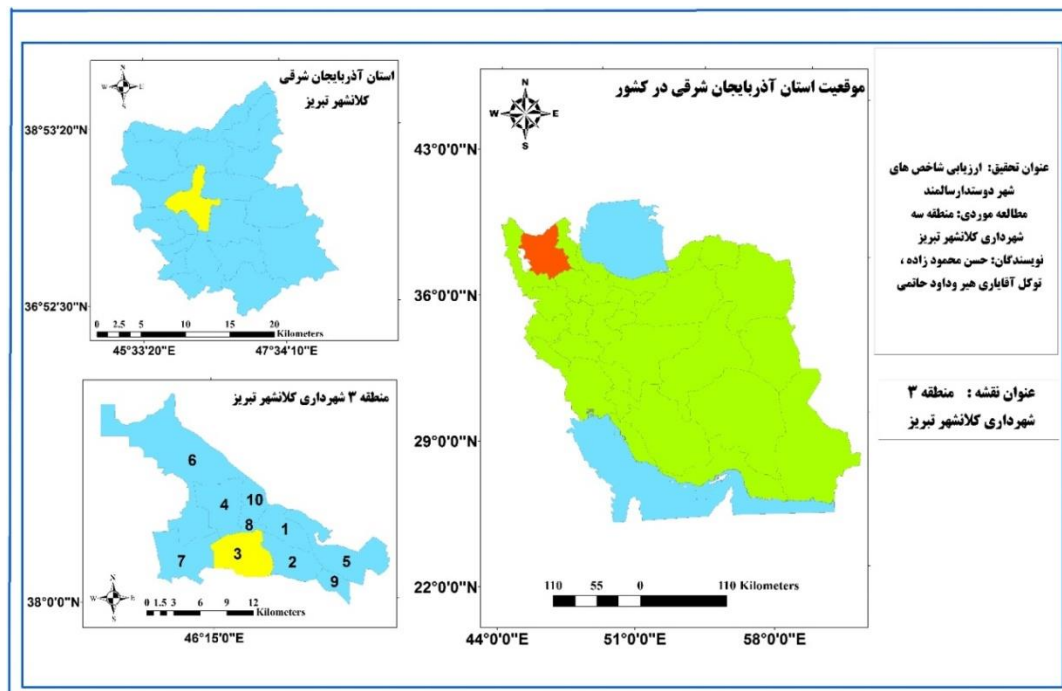
کلانشهر تبریز در ۳۸ درجه و ۱ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۵ دقیقه تا ۴۶ و ۲۲ دقیقه طول شرقی واقع شده است. متوسط ارتفاع آن ۱۴۶۰ متر از سطح دریاهای آزاد می‌باشد. کلانشهر تبریز مرکز شهرستان تبریز در سال ۱۳۹۵ با ۱۵۵۸۶۹۳ نفر جمعیت (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). و ۲۴۴۵۱ هکتار وسعت، دارای ده منطقه شهرداری بوده است. که هر یک مساحت و حدود مشخصی دارند. از میان مناطق ده منطقه این کلانشهر؛ منطقه چهار با ۳۱۵۱۸۳ نفر و منطقه ۹ با ۶۳۴ نفر به ترتیب پر جمعیت‌ترین و

1 - Brookfield, K., Scott, I., Tinker, A., & Ward Thompson, C.

2 - Choi, Y. J.

3- Song Ki-min, Jeong Jin-wook, Kim Young-woo.

کم جمعیت‌ترین مناطق شهر هستند. (آسیابانی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۵۲). منطقه سه کلانشهر تبریز در مجاورت مناطق ۲، ۸، ۴ و ۷ واقع شده است. این منطقه طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، دارای ۲۲۹۴۷۴ نفر جمعیت و مساحت آن در حدود ۲۷/۸۵ کیلومتر مربع می‌باشد (عبدالهی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۴-۱۴۳). این منطقه از لحاظ مساحت در بین مناطق ده‌گانه شهرداری تبریز بعد از مناطق شش، پنج و هفت در رتبه چهارم قرار دارد. سهم این منطقه از جمعیت کلانشهر تبریز ۱۴/۷۲ درصد می‌باشد. منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز از لحاظ جمعیت کل، جمعیت مرد، جمعیت زن، جمعیت ۶۵ ساله مرد، جمعیت ۶۵ ساله زن و مجموع سالمندان (۶۵ ساله و بالاتر)، در بین مناطق کلانشهر تبریز در رتبه دوم قرار دارد. از جمعیت ذکر شده (۲۲۹۴۷۴)، ۱۱۵۹۳۴ نفر مرد و ۱۱۳۵۴۰ نفر زن هستند (مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). کل جمعیت سالمندان (۶۵ ساله و بالاتر)، آن ۲۰۶۹۱ نفر است. از این تعداد ۱۰۲۱۲ نفر مرد (۴۹/۳۵)، و ۱۰۴۷۹ نفر زن (۵۰/۶۵) است (نگارندگان، ۱۴۰۱).

شکل شماره ۱: نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه (منطقه سه)، در بین مناطق ده‌گانه شهرداری کلانشهر تبریز.

یافته‌های پژوهش:

یافته‌های توصیفی:

- از ۸۷ نفر سالمندی که به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و پرسشنامه‌ی تحقیق بین آن‌ها توزیع شد؛ تعداد ۴۴ نفر زن (۵۰/۶ درصد)، و ۴۳ نفر مرد (۴۹/۴ درصد) بوده‌اند. از لحاظ تاهل تعداد ۸۴ نفر متاهل (۹۶/۶ درصد)، ۱ نفر (۱/۱ درصد)، مجرد و ۲ نفر (۲/۳ درصد)، تنها به دلیل فوت همسر بوده‌اند. از جنبه‌ی شغل ۳۰ نفر (۳۴/۵ درصد)، شغل آزاد، ۱۱ نفر (۱۲/۶ درصد)، دولتی، ۱۶ نفر (۱۸/۴ درصد)، بازنشسته، ۱ نفر (۱/۱ درصد)، از کار افتاده و ۲۹ نفر (۳۳/۳ درصد)، خانه‌دار بوده‌اند. از لحاظ میزان تحصیلات: ۲ نفر (۲/۳ درصد)، بی‌سواد، ۲۳ نفر (۲۶/۴ درصد) ابتدایی، ۲۱ نفر (۲۴/۱ درصد) راهنمایی، ۱۷ نفر (۱۹/۵ درصد) دبیرستان، ۲۱ نفر (۲۴/۱ درصد) فوق‌دیپلم و لیسانس و ۳ نفر (۳/۴ درصد)، فوق‌لیسانس و بالاتر بوده‌اند. از لحاظ سن: ۴۸ نفر (۵۵/۲ درصد)، ۶۵ ساله، ۱۷ نفر (۱۹/۵ درصد) ۶۶ ساله، ۸ نفر (۹/۲ درصد) ۶۷ ساله، ۶ نفر (۶/۹ درصد) ۶۸ ساله، ۳ نفر (۳/۴ درصد) ۶۹ ساله، ۱ نفر (۱/۱ درصد) ۷۰ ساله، ۱ نفر (۱/۱ درصد) ۷۲ ساله، ۳ نفر (۳/۴ درصد) ۷۴ ساله بوده است. از لحاظ نوع مسکن مورد استفاده ۷۳ نفر (۸۳/۹ درصد)، مسکن شخصی، ۱۱ نفر (۱۲/۶ درصد)، مسکن استیجاری، ۱ نفر (۱/۱ درصد)، مسکن سازمانی، ۱ نفر (۱/۱ درصد)، مسکن (منزل) فرزندان و ۱ نفر (۱/۱ درصد)، سایر شکل‌های مسکن بوده است. از لحاظ بیمه؛ ۹ نفر (۱۰/۳ درصد)، فاقد بیمه و ۷۸ نفر (۸۹/۷ درصد)، دارای بیمه بوده‌اند. از لحاظ بومی بودن؛ ۷۰

نفر(۸۰/۵ درصد)، پاسخ‌دهندگان تبریزی، ۱۱ نفر(۱۲/۶ درصد)، آذربایجان شرقی و ۶ نفر(۶/۹ درصد)، از سایر استان‌های کشور بوده‌اند. از لحاظ قومیت؛ ۸۳ نفر(۹۵/۴ درصد)، از قومیت ترک و ۲ نفر(۲/۳ درصد)، بختیاری، ۱ نفر(۱/۱ درصد)، شمالی و ۱ نفر(۱/۱ درصد)، فارس بوده‌اند. از لحاظ سلامت؛ ۲۳ نفر(۲۶/۴ درصد)، بیمار(دارای بیماری)، و ۶۴ نفر(۷۳/۶ درصد)، سالم(بدون بیماری)، بوده‌اند. از لحاظ میزان درآمد؛ ۱ نفر(۱۰/۱ درصد)، بدون درآمد، ۱۴ نفر(۱۶/۱ درصد)، فقط یارانه، ۱ نفر(۱/۱ درصد)، زیر یک میلیون، ۱۳ نفر(۱۴/۹ درصد)، بین یک تا سه میلیون، ۲۱ نفر(۲۴/۱ درصد)، بین سه تا پنج میلیون، ۱۶ نفر(۱۸/۴ درصد)، بین ۵ تا ۷ میلیون، ۱۱ نفر(۱۲/۶ درصد)، بین هفت تا نه میلیون و ۱۰ نفر(۱۱/۵ درصد)، نه میلیون و بیشتر درآمد داشته‌اند(نگارندگان، ۱۴۰۱).

جدول (۲). معرفی وضعیت خصوصیات فردی حجم نمونه پژوهش (پاسخ‌دهندگان به سوالات پرسشنامه).

وضعیت شغل				وضعیت تاهل				جنسیت	
خانه‌دار	از کار افتاده	بازنشسته	شغل دولتی	شغل آزاد	تاهل (فوت همسر)	مجرد	متاهل	مرد	زن
۲۹	۱	۱۶	۱۱	۳۰	۲	۱	۸۴	۴۳	۴۴
از لحاظ تحصیلات									
فوق لیسانس و بالاتر				فوق دیپلم و لیسانس		دبیرستان	راهنمایی	ابتدایی	بی سواد
۳				۲۱		۱۷	۲۱	۲۳	۲
از لحاظ سن									
۷۴ ساله	۷۲ ساله	۷۰ ساله	۶۹ ساله	۶۸ ساله	۶۷ ساله	۶۶ ساله	۶۵ ساله	۴۸	۳
۳	۱	۱	۳	۶	۸	۱۷	۴۸		
از لحاظ مسکن									
سایر		فرزندان		سازمانی		استیجاری		شخصی	
۱		۱		۱		۱۱		۷۳	
از لحاظ بیمه									
از لحاظ بومی بودن				تبریزی		بدون بیمه		دارای بیمه	
سایر استان‌های کشور				آذربایجان شرقی		۷۸		۹	
۶				۱۱					
از لحاظ قومیت									
فارس			شمالی			بختیاری		ترک	
۱			۱			۲		۸۳	
از لحاظ سلامت									
بیمار					سالم				
۲۳					۶۴				
از لحاظ درآمد									
بدون درآمد		فقط یارانه		زیر ۱ میلیون		۱ تا ۳ میلیون		۳ تا ۵ میلیون	
۱		۱۴		۱		۱۳		۲۱	
۷ تا ۹ میلیون		۵ تا ۷ میلیون		نه میلیون و بیشتر		۱۰		۱۱	
۱۱		۱۶		۱۰		۱۰		۱۱	

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

در این قسمت به بررسی نتایج پرسشنامه‌ها در ارتباط با شاخص‌های هشت‌گانه فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها، حمل و نقل، مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و فعالیت اجتماعی، مشارکت در امور مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات و حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت؛ پرداخته می‌شود. برای این کار سوالات مربوط به هر شاخص، تعداد پاسخ‌دهندگان به سوالات هر شاخص، جمع درصد مخالفان و موافقان هر سوال و درصد پاسخ‌دهندگان به هر سوال به تفکیک در جداول مربوطه آورده شده است.

۱- شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها:

همان‌طور که جدول ۳، نشان می‌دهد، درصد فراوانی سوالات در طیف لیکرت (از کاملاً مخالفم با نمره ۱، مخالفم نمره ۲، نظری ندارم با نمره ۳، موافقم نمره ۴ و کاملاً موافقم نمره ۵)، به تفکیک مشخص شده است و نشان می‌دهد که مشارکت کنندگان (سالمندان) در مورد سوالات شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها چه دیدگاهی داشته‌اند. برای ارزیابی شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها از ۱۱ سال استفاده شده است. در بین ۱۱ سوال این شاخص سوال ۱ (اماکن عمومی برای افراد سالخورده، پاکیزه و دلپذیرند)، با ۸ درصد بالاترین درصد کاملاً موافقم را به خود اختصاص داده و سوال ۹ (برای مشتریان سالمند، خدمات ویژه‌ای نظیر صرف یاسیستم نوبت دهی جدا تدارک دیده شده است)، با ۳۳/۳ درصد بالاترین درصد کاملاً مخالف را داشته است.

جدول شماره (۴)، نشان دهنده‌ی درصد پاسخ سالمندان به سوالات این شاخص است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول شماره (۳)، نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا وضعیت پاسخ؛ پرسش‌شوندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها، بیشترین درصد موافقت و رضایت مربوط به سوال ۲ (فضاهای سبز و محل نشستن در فضاهای بیرونی، به لحاظ کیفیت، تعداد و ایمنی، از تناسب لازم برخوردارند) با ۵۸/۶٪، و در مقابل بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوال ۹ (برای مشتریان سالمند، خدمات ویژه‌ای نظیر صرف یا سیستم نوبت دهی جدا تدارک دیده شده است)، با ۷۰/۱٪ بوده است.

جدول (۳) . فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها.

سوال	سوال ۱	سوال ۲	سوال ۳	سوال ۴	سوال ۵	سوال ۶	سوال ۷	سوال ۸	سوال ۹	سوال ۱۰	سوال ۱۱
کاملاً مخالف	۱	۱	۸	۱۹	۱۱	۱۰	۲۱	۷	۲۹	۱۵	۲۲
مخالف	۲۰	۲۹	۳۰	۳۴	۳۳	۲۴	۳۲	۲۹	۳۲	۳۴	۲۷
نظری ندارم	۲۱	۶	۵	۴	۱۵	۶	۱۲	۱۱	۷	۱۲	۱۰
موافق	۲۸	۴۶	۳۸	۲۶	۲۶	۴۱	۱۹	۳۷	۱۸	۲۵	۲۷
کاملاً موافق	۷	۵	۶	۴	۲	۶	۳	۳	۱	۱	۱
جمع	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷
جمع مخالف	۲۴/۱٪	۳۴/۴٪	۴۳/۷٪	۶۰/۹٪	۵۰/۵٪	۳۹/۱٪	۶۰/۹٪	۴۱/۳٪	۷۰/۱٪	۵۶/۳٪	۵۶/۳٪
جمع موافق	۵۱/۷٪	۵۸/۶٪	۵۰/۶٪	۳۴/۵٪	۳۲/۲٪	۵۴٪	۲۵/۲٪	۴۵/۹٪	۲۱/۸٪	۲۹/۸٪	۳۲/۱٪

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۴) درصد پاسخ به سوالات شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها

سوال	سوال ۱	سوال ۲	سوال ۳	سوال ۴	سوال ۵	سوال ۶	سوال ۷	سوال ۸	سوال ۹	سوال ۱۰	سوال ۱۱
کاملاً مخالف	۱/۱٪	۱/۱٪	۹/۲٪	۲۱/۸٪	۱۲/۶٪	۱۱/۵٪	۲۴/۱٪	۸٪	۳۳/۳٪	۱۷/۲٪	۲۵/۳٪
مخالف	۲۳٪	۳۳/۳٪	۳۴/۵٪	۳۹/۱٪	۳۷/۹٪	۲۷/۶٪	۳۶/۸٪	۳۳/۳٪	۳۶/۸٪	۳۹/۱٪	۳۱٪
نظری ندارم	۲۴/۱٪	۶/۹٪	۵/۷٪	۴/۶٪	۱۷/۲٪	۶/۹٪	۱۳/۸٪	۱۲/۶٪	۸٪	۱۳/۸٪	۱۱/۵٪
موافق	۴۳/۷٪	۵۲/۹٪	۴۳/۷٪	۲۹/۹٪	۲۹/۹٪	۴۷/۱٪	۲۱/۸٪	۴۲/۵٪	۲۰/۷٪	۲۸/۷٪	۳۱٪
کاملاً موافق	۸٪	۵/۷٪	۶/۹٪	۴/۶٪	۲/۳٪	۶/۹٪	۳/۴٪	۳/۴٪	۱/۱٪	۱/۱٪	۱/۱٪
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۲- شاخص حمل و نقل:

همان‌طور که در جدول شماره ۵، آمده است، برای ارزیابی شاخص حمل‌ونقل از ۱۷ سوال استفاده شده است. طبق جدول شماره ۶ در بین ۱۷ سوال این شاخص سوال ۳ (سیستم حمل و نقل به تمامی مناطق شهری دسترسی دارد و دارای ایستگاه‌ها، خطوط مناسب و وسائل نقلیه کافی می‌باشد) با ۵/۷ درصد بالاترین درصد کاملاً موافقم را به خود اختصاص داده و سوال ۵ (معلولان نیز به امکانات حمل و نقل ویژه دسترسی دارند) با ۳۳/۳ درصد بالاترین درصد کاملاً مخالف را داشته است.

جدول شماره (۶)، نشان دهنده‌ی درصد پاسخ سالمندان به سوالات این شاخص است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول شماره (۵)، نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا وضعیت پاسخ پاسخ دهندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص حمل‌ونقل، بیشترین درصد موافقت و رضایت

مربوط به سوال ۶ (ایستگاه‌های وسایل حمل و نقل عمومی در کنار جداول خیابان‌ها کاملاً مشخص است و مسافران به راحتی قادرند سوار اتومبیل‌ها شوند و رانندگان نیز قبل از حرکت، منتظر استقرار کامل مسافران می‌مانند.) با ۵۴٪، و در مقابل بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوال ۱۷ (افراد معلول و سالمند به محل‌های ویژه‌ای جهت پارک اتومبیل‌های خویش دسترسی دارند این اماکن تنها توسط آنان مورد استفاده قرار می‌گیرد)، با ۷۵/۹٪ بوده است.

جدول (۵). فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص حمل‌ونقل.

جمع موافق	جمع مخالف	جمع	کاملاً موافق	موافق	نظری ندارم	مخالف	کاملاً مخالف	حمل و نقل
۳۷.۹٪	۴۴.۸٪	۸۷	۴	۲۹	۱۵	۳۵	۴	سوال ۱
۴۱.۳٪	۳۷.۹٪	۸۷	۳	۳۳	۱۸	۲۰	۱۳	سوال ۲
۵۱.۷٪	۳۴.۴٪	۸۷	۵	۴۰	۱۲	۲۷	۳	سوال ۳
۲۳٪	۷۲.۷٪	۸۷	۲	۱۸	۴	۴۳	۲۰	سوال ۴
۲۱.۸٪	۶۵.۵٪	۸۷	۳	۱۶	۱۱	۲۸	۲۹	سوال ۵
۵۴٪	۳۷.۹٪	۸۷	۴	۴۳	۷	۲۶	۷	سوال ۶
۴۱.۳٪	۴۸.۳٪	۸۷	۳	۳۳	۹	۳۴	۸	سوال ۷
۲۷.۶٪	۵۲.۸٪	۸۷	۰	۲۷	۱۷	۲۹	۱۷	سوال ۸
۴۲.۵٪	۴۷.۱٪	۸۷	۳	۳۴	۹	۳۰	۱۱	سوال ۹
۴۰.۲٪	۴۰.۲٪	۸۷	۲	۳۳	۱۷	۲۷	۸	سوال ۱۰
۳۳.۳٪	۵۸.۶٪	۸۷	۲	۲۷	۷	۳۹	۱۲	سوال ۱۱
۲۲.۹٪	۶۳.۲٪	۸۷	۱	۱۹	۱۲	۳۸	۱۷	سوال ۱۲
۲۶.۴٪	۵۰.۶٪	۸۷	۱	۲۲	۲۰	۳۴	۱۰	سوال ۱۳
۵۲.۸٪	۳۱٪	۸۷	۳	۴۳	۱۴	۲۱	۶	سوال ۱۴
۴۰.۲٪	۳۹٪	۸۷	۴	۳۱	۱۸	۲۵	۹	سوال ۱۵
۲۶.۴٪	۶۳.۲٪	۸۷	۲	۲۱	۹	۳۵	۲۰	سوال ۱۶
۱۴.۹٪	۷۵.۹٪	۸۷	۱	۱۲	۸	۳۸	۲۸	سوال ۱۷

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۶) درصد پاسخ به سوالات شاخص حمل‌ونقل.

جمع	کاملاً موافق	موافق	نظری ندارم	مخالف	کاملاً مخالف	سوال
۱۰۰	۴/۶٪	۳۳/۳٪	۱۷/۲٪	۴۰/۲٪	۴/۶٪	سوال ۱
۱۰۰	۲/۴٪	۳۷/۹٪	۲۰/۷٪	۲۳٪	۱۴/۹٪	سوال ۲
۱۰۰	۵/۷٪	۴۶٪	۱۳/۸٪	۳۱٪	۳/۴٪	سوال ۳
۱۰۰	۲/۳٪	۲۰/۷٪	۴/۶٪	۴۹/۴٪	۲۳٪	سوال ۴
۱۰۰	۲/۴٪	۱۸/۴٪	۱۲/۶٪	۳۲/۲٪	۳۳/۳٪	سوال ۵
۱۰۰	۴/۶٪	۴۹/۴٪	۸٪	۲۹/۹٪	۸٪	سوال ۶
۱۰۰	۲/۴٪	۳۷/۹٪	۱۰/۳٪	۳۹/۱٪	۹/۲٪	سوال ۷
۱۰۰	۰٪	۲۷/۶٪	۱۹/۵٪	۳۳/۳٪	۱۹/۵٪	سوال ۸
۱۰۰	۲/۴٪	۳۹/۱٪	۱۰/۳٪	۳۴/۵٪	۱۲/۶٪	سوال ۹
۱۰۰	۲/۳٪	۳۷/۹٪	۱۹/۵٪	۳۱٪	۹/۲٪	سوال ۱۰
۱۰۰	۲/۳٪	۳۱٪	۸٪	۴۴/۸٪	۱۳/۸٪	سوال ۱۱
۱۰۰	۱/۱٪	۲۱/۸٪	۱۳/۸٪	۴۳/۷٪	۱۹/۵٪	سوال ۱۲
۱۰۰	۱/۱٪	۲۵/۳٪	۲۳٪	۳۹/۱٪	۱۱/۵٪	سوال ۱۳
۱۰۰	۲/۴٪	۴۹/۴٪	۱۶/۱٪	۲۴/۱٪	۶/۹٪	سوال ۱۴
۱۰۰	۴/۶٪	۳۵/۶٪	۲۰/۷٪	۲۸/۷٪	۱۰/۳٪	سوال ۱۵
۱۰۰	۲/۳٪	۲۴/۱٪	۱۰/۳٪	۴۰/۲٪	۲۳٪	سوال ۱۶
۱۰۰	۱/۱٪	۱۳/۸٪	۹/۲٪	۴۳/۷٪	۳۲/۲٪	سوال ۱۷

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۳- شاخص مسکن:

برای ارزیابی شاخص مسکن از ۷ سوال استفاده شده است. در بین ۷ سوال این شاخص سوالات ۳ و ۴ (سوال ۳: در ساخت مسکن به نکات ایمنی، آسایش ساکنین و آب و هوای منطقه، توجه شده است. فضاهای داخلی و کف ساختمان‌ها به گونه‌ای طراحی شده اند که افراد به راحتی بتوانند در راهروها و اتاق‌ها تردد نمایند)، و (سوال ۴: واحدهای استیجاری و مسکونی عمومی، پاکیزه، امن و دارای سرویس‌های نگهداری مناسب می‌باشند)، هر دو با $\frac{2}{3}$ درصد بالاترین درصد کاملاً موافقم را به خود اختصاص داده و سوالات ۶ و ۷ (سوال ۶: منازل استیجاری و اماکن مسکونی عمومی ویژه سالخوردگان از ایمنی، پاکیزگی و سیستم نگهداری مناسبی برخوردارند). (سوال ۷: خدمات مورد نیاز سالمندان ناتوان و آسیب‌پذیر در تمامی مناطق در نظر گرفته شده است)، هر دو با $\frac{25}{3}$ درصد بالاترین درصد کاملاً مخالف را داشته است. جدول شماره (۷ و ۸)، نشان دهنده‌ی فراوانی و درصد پاسخ موافقان و مخالفان به سوالات این شاخص است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا وضعیت پاسخ پاسخ دهندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص مسکن، بیشترین درصد موافقت و رضایت مربوط به سوال ۳ (در ساخت مسکن به نکات ایمنی، آسایش ساکنین و آب و هوای منطقه، توجه شده است. فضاهای داخلی و کف ساختمان‌ها به گونه‌ای طراحی شده اند که افراد به راحتی بتوانند در راهروها و اتاق‌ها تردد نمایند) با $\frac{26}{4}$ %، و در مقابل بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوال ۵ (برای سالمندان ناتوان و بیمار که به خدمات مکفی نیازمندند، واحدهای مسکونی مناسب، به تعداد کافی در نظر گرفته شده است)، با $\frac{77}{100}$ % بوده است.

جدول (۷) فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص مسکن.

سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
۲۲	۲۲	۲۰	۹	۱۲	۹	۱۰	کاملاً مخالف
۴۳	۴۴	۴۷	۳۸	۴۱	۳۶	۴۷	مخالف
۱۷	۱۷	۱۰	۲۱	۱۱	۲۶	۱۷	نظری ندارم
۵	۴	۱۰	۱۷	۲۱	۱۵	۹	موافق
۰	۰	۰	۲	۲	۱	۴	کاملاً موافق
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	جمع
$\frac{74}{100}$ %	$\frac{75}{100}$ %	$\frac{77}{100}$ %	$\frac{54}{100}$ %	$\frac{60}{100}$ %	$\frac{57}{100}$ %	$\frac{65}{100}$ %	جمع مخالف
$\frac{5}{100}$ %	$\frac{4}{100}$ %	$\frac{23}{100}$ %	$\frac{21}{100}$ %	$\frac{26}{100}$ %	$\frac{18}{100}$ %	$\frac{14}{100}$ %	جمع موافق

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۸). درصد پاسخ به سوالات شاخص مسکن.

سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
$\frac{25}{3}$ %	$\frac{25}{3}$ %	$\frac{23}{3}$ %	$\frac{10}{3}$ %	$\frac{13}{8}$ %	$\frac{10}{3}$ %	$\frac{11}{5}$ %	کاملاً مخالف
$\frac{49}{4}$ %	$\frac{50}{6}$ %	$\frac{54}{7}$ %	$\frac{43}{7}$ %	$\frac{47}{1}$ %	$\frac{41}{4}$ %	$\frac{54}{5}$ %	مخالف
$\frac{19}{5}$ %	$\frac{19}{5}$ %	$\frac{11}{5}$ %	$\frac{24}{1}$ %	$\frac{12}{6}$ %	$\frac{29}{9}$ %	$\frac{19}{5}$ %	نظری ندارم
$\frac{5}{7}$ %	$\frac{4}{6}$ %	$\frac{11}{5}$ %	$\frac{19}{5}$ %	$\frac{24}{1}$ %	$\frac{17}{2}$ %	$\frac{10}{3}$ %	موافق
۰ %	۰ %	۰ %	$\frac{2}{3}$ %	$\frac{2}{3}$ %	$\frac{1}{1}$ %	$\frac{4}{6}$ %	کاملاً موافق
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۴- شاخص مشارکت اجتماعی:

برای ارزیابی شاخص مشارکت اجتماعی از ۸ سوال استفاده شده است. در بین ۸ سوال این شاخص سوال ۸ (برای افرادی که در معرض انزوای اجتماعی قرار دارند نیز خدمات و امکانات خاصی وجود دارد) با $\frac{26}{4}$ درصد بالاترین درصد کاملاً مخالفم را به خود

اختصاص داده و سوالات ۳ و ۴ (سوال ۳: سالمندان قادرند تا به تنهایی یا با یک همراه در این مراسم شرکت نمایند)، و (سوال ۴: امکان پرداختن به فعالیت‌های اجتماعی و دسترسی به جاذبه‌های شهری، بدون هیچ‌گونه هزینه‌های اضافی یا مخفی، برای این اشخاص وجود دارد)، هر دو با ۴/۶ درصد بالاترین درصد کاملاً موافقم را داشته‌اند.

جدول شماره (۹ و ۱۰)، نشان دهنده‌ی فراوانی و درصد پاسخ موافقان و مخالفان به سوالات این شاخص است. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص مشارکت اجتماعی، بیشترین درصد موافقت و رضایت مربوط به سوال ۳ (سالمندان قادرند تا به تنهایی یا با یک همراه در این مراسم شرکت نمایند) با ۳۳/۳٪، و در مقابل بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوالات ۶ و ۸ (سوال ۶: طیف گسترده‌ای از برنامه‌های اجتماعی به گروه‌های مختلف سالمندان ارائه می‌شود)، و (سوال ۸: برای افرادی که در معرض انزوای اجتماعی قرار دارند نیز خدمات و امکانات خاصی وجود دارد)، بوده؛ هر دو با ۷۰/۱٪ بوده است.

جدول (۹). فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص مشارکت اجتماعی.

سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
۲۳	۱۵	۱۷	۱۵	۱۸	۱۱	۱۳	۱۲	کاملاً مخالف
۳۸	۴۰	۴۴	۴۴	۴۰	۲۷	۴۱	۴۰	مخالف
۱۶	۱۳	۱۵	۱۶	۱۱	۲۰	۱۸	۱۷	نظری ندارم
۸	۱۸	۱۱	۱۱	۱۴	۲۵	۱۳	۱۵	موافق
۲	۱	۰	۱	۴	۴	۲	۳	کاملاً موافق
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	جمع
٪ ۷۰/۱	٪ ۶۳/۲	٪ ۷۰/۱	٪ ۶۷/۸	٪ ۶۶/۷	٪ ۴۳/۶	٪ ۶۲	٪ ۵۹/۸	جمع مخالف
٪ ۱۱/۵	٪ ۲۱/۸	٪ ۱۲/۶	٪ ۱۳/۷	٪ ۲۰/۷	٪ ۳۳/۳	٪ ۱۷/۲	٪ ۲۰/۶	جمع موافق

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۱۰). درصد پاسخ به سوالات شاخص مشارکت اجتماعی.

سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
٪ ۲۶/۴	٪ ۱۷/۲	٪ ۱۹/۵	٪ ۱۷/۲	٪ ۲۰/۷	٪ ۱۲/۶	٪ ۱۴/۹	٪ ۱۳/۸	کاملاً مخالف
٪ ۴۳/۷	٪ ۴۶	٪ ۵۰/۶	٪ ۵۰/۶	٪ ۴۶	٪ ۳۱	٪ ۴۷/۱	٪ ۴۶	مخالف
٪ ۱۸/۴	٪ ۱۴/۹	٪ ۱۷/۲	٪ ۱۸/۴	٪ ۱۲/۶	٪ ۲۳	٪ ۲۰/۷	٪ ۱۹/۵	نظری ندارم
٪ ۹/۲	٪ ۲۰/۷	٪ ۱۲/۶	٪ ۱۲/۶	٪ ۱۶/۱	٪ ۲۸/۷	٪ ۱۴/۹	٪ ۱۷/۲	موافق
٪ ۲/۳	٪ ۱/۱	٪ ۰	٪ ۱/۱	٪ ۴/۶	٪ ۴/۶	٪ ۲/۳	٪ ۳/۴	کاملاً موافق
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۵- شاخص احترام و فعالیت اجتماعی:

برای ارزیابی شاخص احترام و فعالیت اجتماعی: از ۸ سوال استفاده شده است. در بین ۸ سوال این شاخص سوال ۱ (اغلب افراد سالمند، درخصوص چگونگی بهبود کیفیت خدمات از سوی مسئولان ارائه خدمات عمومی، تجاری و داوطلبانه، مورد استعلام و مشورت قرار می‌گیرند) با ۲۰/۷٪ درصد بالاترین درصد کاملاً مخالفم را به خود اختصاص داده و سوال ۱ (اغلب افراد سالمند، درخصوص چگونگی بهبود کیفیت خدمات از سوی مسئولان ارائه خدمات عمومی، تجاری و داوطلبانه، مورد استعلام و مشورت قرار می‌گیرند)، با ۲/۳٪ درصد بالاترین درصد کاملاً موافقم را داشته است.

جدول شماره (۱۱ و ۱۲)، نشان دهنده‌ی فراوانی و درصد پاسخ موافقان و مخالفان به سوالات است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا

وضعیت پاسخ دهندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص احترام و فعالیت اجتماعی، بیشترین درصد موافقت و رضایت مربوط به سوال ۳ (کارکنان ارائه دهنده خدمات به سالخوردگان، افرادی مؤدب و کارایی می باشند) با ۲۶/۴٪، و در مقابل بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوال ۸ (سالخوردگانی که از لحاظ سلامتی در وضعیت مناسبی نیستند به سرویس‌های خدماتی عمومی، گروه‌های داوطلب و بخش‌های خصوصی دسترسی کامل دارند)، با ۷۵/۸٪ بوده است.

جدول (۱۱). فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص احترام و فعالیت اجتماعی.

سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
۱۳	۱۰	۱۶	۱۵	۹	۶	۱۱	۱۸	کاملاً مخالف
۵۳	۴۶	۴۹	۴۴	۳۹	۳۶	۴۷	۴۵	مخالف
۱۳	۱۴	۱۶	۷	۱۸	۲۲	۱۵	۱۱	نظری ندارم
۸	۱۷	۵	۲۰	۲۰	۲۲	۱۴	۱۱	موافق
۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۲	کاملاً موافق
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	جمع
٪ ۷۵/۸	٪ ۶۴/۴	٪ ۷۴/۷	٪ ۶۷/۸	٪ ۵۵/۱	٪ ۴۸/۳	٪ ۶۶/۶	٪ ۷۲/۴	جمع مخالف
٪ ۹/۲	٪ ۱۹/۵	٪ ۶/۸	٪ ۲۴/۱	٪ ۲۴/۱	٪ ۲۶/۴	٪ ۱۶/۰۱	٪ ۱۴/۹	جمع موافق

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۲). درصد پاسخ به سوالات شاخص احترام و فعالیت اجتماعی.

سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
٪ ۱۴/۹	٪ ۱۱/۵	٪ ۱۸/۴	٪ ۱۷/۲	٪ ۱۰/۳	٪ ۶/۹	٪ ۱۲/۶	٪ ۲۰/۷	کاملاً مخالف
٪ ۶۰/۹	٪ ۵۲/۹	٪ ۵۶/۳	٪ ۵۰/۶	٪ ۴۴/۸	٪ ۴۱/۴	٪ ۵۴	٪ ۵۱/۷	مخالف
٪ ۱۴/۹	٪ ۱۶/۱	٪ ۱۸/۴	٪ ۸	٪ ۲۰/۷	٪ ۲۵/۳	٪ ۱۷/۰۲	٪ ۱۲/۶	نظری ندارم
٪ ۹/۲	٪ ۱۹/۵	٪ ۵/۷	٪ ۲۳	٪ ۲۳	٪ ۲۵/۳	٪ ۱۶/۰۱	٪ ۱۲/۶	موافق
٪ ۰	٪ ۰	٪ ۱/۱	٪ ۱/۱	٪ ۱/۱	٪ ۱/۱	٪ ۰	٪ ۲/۳	کاملاً موافق
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۶- شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال:

برای ارزیابی شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال از ۸ سوال استفاده شده است. در بین ۸ سوال این شاخص سوال ۷ (آموزش‌هایی جهت تداوم فعالیت سالمندان در دوره بازنشستگی در نظر گرفته شده است)، با ۲۴/۱٪ بالاترین درصد کاملاً مخالف را به خود اختصاص داده و سوال‌های ۱، ۵، ۶ و ۸ (سوال ۱: سالمندان داوطلب امکان دسترسی به طیف وسیعی از گزینه‌های انعطاف‌پذیر همراه با آموزش، راهنمایی و جبران هزینه‌های شخصی را در اختیار دارند)، (سوال ۵: اماکن شغلی جهت پاسخگویی به نیاز سالمندان متناسب سازی شده است)، (سوال ۶: فرصت‌های خود اشتغالی برای این افراد وجود دارد و مورد حمایت قرار می‌گیرد)، (سوال ۸: از حضور این اشخاص در فرایندهای سیاست‌گذاری در بخش‌های عمومی، داوطلبی و خصوصی استقبال می‌شود و تسهیلات لازم جهت حضور مؤثر آنان فراهم می‌گردد)، با ۲/۳٪ بالاترین درصد کاملاً موافقم را داشته‌اند.

جدول شماره (۱۳ و ۱۴)، نشان دهنده فراوانی و درصد پاسخ موافقان و مخالفان به سوالات است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا وضعیت پاسخ پاسخ دهندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال، بیشترین درصد موافقت و رضایت مربوط به سوال ۲ (توانایی‌های کارکنان سالمند بخش‌های مختلف به خوبی ارتقا داده شده است) با ۲۷/۶٪، و

در مقابل بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوال ۷ (آموزش‌هایی جهت تداوم فعالیت سالمندان در دوره بازنشستگی در نظر گرفته شده است.)، با ۷۸/۱٪ بوده است.

جدول (۱۳). فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال.

سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱۵	۲۱	۱۴	۱۲	۱۶	۱۵	۹	۱۳	کاملاً مخالف
۴۴	۴۷	۵۱	۴۹	۳۲	۴۶	۳۹	۴۵	مخالف
۱۳	۱۲	۱۰	۱۳	۲۲	۱۳	۱۵	۱۵	نظری ندارم
۱۳	۷	۱۰	۱۱	۱۶	۱۳	۲۴	۱۲	موافق
۲	۰	۲	۲	۱	۰	۰	۲	کاملاً موافق
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	جمع
٪ ۶۷/۸	٪ ۷۸/۱	٪ ۷۴/۷	٪ ۷۰/۱	٪ ۵۵/۲	٪ ۷۰/۱	٪ ۵۵/۱	٪ ۶۶/۶	جمع مخالف
٪ ۱۷/۲	٪ ۸	٪ ۱۳/۸	٪ ۱۴/۹	٪ ۱۹/۵	٪ ۱۴/۹	٪ ۲۷/۶	٪ ۱۶/۱	جمع موافق

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۱۴). درصد پاسخ به سوالات شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال.

سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	سوال	
۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
٪ ۱۷/۲	٪ ۲۴/۱	٪ ۱۶/۱	٪ ۱۳/۸	٪ ۱۸/۴	٪ ۱۷/۲	٪ ۱۰/۳	٪ ۱۴/۹	کاملاً مخالف
٪ ۵۰/۶	٪ ۵۴	٪ ۵۸/۶	٪ ۵۶/۳	٪ ۳۶/۸	٪ ۵۲/۹	٪ ۴۴/۸	٪ ۵۱/۷	مخالف
٪ ۱۴/۹	٪ ۱۳/۸	٪ ۱۱/۵	٪ ۱۴/۹	٪ ۲۵/۳	٪ ۱۴/۹	٪ ۱۷/۲	٪ ۱۷/۲	نظری ندارم
٪ ۱۴/۹	٪ ۸	٪ ۱۱/۵	٪ ۱۲/۶	٪ ۱۸/۴	٪ ۱۴/۹	٪ ۲۷/۶	٪ ۱۳/۸	موافق
٪ ۲/۳	٪ ۰	٪ ۲/۳	٪ ۲/۳	٪ ۱/۱	٪ ۰	٪ ۰	٪ ۲/۳	کاملاً موافق
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۷- شاخص ارتباطات و اطلاعات:

برای ارزیابی شاخص ارتباطات و اطلاعات از ۱۰ سوال استفاده شده است. در بین ۱۰ سوال این شاخص سوالات ۱ و ۱۰ (سوال ۱: یک نظام پایه مؤثر ارتباطی برای تمامی شهروندان در تمام سنین وجود دارد. امکان توزیع منظم و گسترده اطلاعات فراهم شده و با هماهنگی و مدیریت مناسب، هدایت می‌گردد.)، سوال ۱۰: دسترسی وسیع به سیستم‌های کامپیوتری و اینترنت با هزینه پایین در اماکن عمومی مانند ادارات و کتابخانه‌ها امکانپذیر است)، هر دو با ۲۰/۷٪ بالاترین درصد کاملاً مخالفم را به خود اختصاص داده‌اند و سوالات ۶ و ۹ (سوال ۶: اطلاعات چاپی شامل فرم‌های اداری و زیرنویس تلویزیون به صورت نوشته‌هایی با تیتزر بزرگ و مشخص ارائه می‌گردد.) و (سوال ۹: ابزارهای الکترونیکی مانند تلفن، موبایل، رادیو، تلویزیون و خودپردازها دارای دکمه‌هایی با حروف درشت هستند.)، هر دو با ۴/۶٪ بالاترین درصد کاملاً موافقم را داشته‌اند.

جدول شماره (۱۵ و ۱۶)، نشان دهنده‌ی فراوانی و درصد پاسخ موافقان و مخالفان به سوالات است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا وضعیت پاسخ دهندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص ارتباطات و اطلاعات، بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوالات ۱ و ۱۰ (سوال ۱: یک نظام پایه مؤثر ارتباطی برای تمامی شهروندان در تمام سنین وجود دارد. امکان توزیع منظم و گسترده اطلاعات فراهم شده و با هماهنگی و مدیریت مناسب، هدایت می‌گردد.) و (سوال ۱۰: دسترسی وسیع به سیستم‌های کامپیوتری و اینترنت با هزینه پایین در اماکن عمومی مانند ادارات و کتابخانه‌ها امکانپذیر است)، با ۶۷/۸٪ و در مقابل بیشترین درصد

موافقت و رضایت مربوط به سوال ۹ (ابزارهای الکترونیکی مانند تلفن، موبایل، رادیو، تلویزیون و خود پردازها دارای دکمه هایی با حروف درشت هستند.) با ۳۲/۲٪ بوده است.

جدول (۱۵) . فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص ارتباطات و اطلاعات.

سوال ۱۰	سوال ۹	سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
۱۸	۱۶	۱۱	۱۳	۱۴	۱۴	۱۶	۱۳	۱۱	۱۸	کاملاً مخالف
۴۱	۳۲	۳۳	۳۵	۴۰	۴۳	۳۵	۳۳	۴۱	۴۱	مخالف
۱۱	۱۱	۱۶	۱۶	۸	۱۱	۱۰	۲۲	۱۷	۱۱	نظری ندارم
۱۷	۲۴	۲۵	۲۲	۲۱	۱۷	۲۴	۱۷	۱۸	۱۵	موافق
۰	۴	۲	۱	۴	۲	۲	۲	۰	۲	کاملاً موافق
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	جمع
% ۶۷/۸	% ۵۵/۲	% ۵۰/۵	% ۵۵/۱	% ۶۲/۱	% ۶۵/۵	% ۵۸/۶	% ۵۲/۸	% ۵۹/۷	% ۶۷/۸	جمع مخالف
% ۱۹/۵	% ۳۲/۲	% ۳۱	% ۲۶/۴	% ۲۸/۷	% ۲۱/۸	% ۲۹/۹	% ۲۱/۸	% ۲۰/۷	% ۱۹/۵	جمع موافق

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۱۶) . درصد پاسخ به سوالات شاخص ارتباطات و اطلاعات.

سوال ۱۰	سوال ۹	سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
% ۲۰/۷	% ۱۸/۴	% ۱۲/۶	% ۱۴/۹	% ۱۶/۱	% ۱۶/۱	% ۱۸/۴	% ۱۴/۹	% ۱۲/۶	% ۲۰/۷	کاملاً مخالف
% ۴۷/۱	% ۳۶/۸	% ۳۷/۹	% ۴۰/۲	% ۴۶	% ۴۹/۴	% ۴۰/۲	% ۳۷/۹	% ۴۷/۱	% ۴۷/۱	مخالف
% ۱۲/۶	% ۱۲/۶	% ۱۸/۴	% ۱۸/۴	% ۹/۲	% ۱۲/۶	% ۱۱/۵	% ۲۵/۳	% ۱۹/۵	% ۱۲/۶	نظری ندارم
% ۱۹/۵	% ۲۷/۶	% ۲۸/۷	% ۲۵/۳	% ۲۴/۱	% ۱۹/۵	% ۲۷/۶	% ۱۹/۵	% ۲۰/۷	% ۱۷/۲	موافق
% ۰	% ۴/۶	% ۲/۳	% ۱/۱	% ۴/۶	% ۲/۳	% ۲/۳	% ۲/۳	% ۰	% ۲/۳	کاملاً موافق
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

۸- شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت:

برای ارزیابی شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت از ۱۲ سوال استفاده شده است. در بین ۱۲ سوال این شاخص سوال ۱۱ (به منظور پرداختن به فعالیت های تفریحی، محل های مناسبی در اختیار اشخاص قرار دارد)، با ۱۹/۵٪ بالاترین درصد کاملاً مخالفم را داشته است. و سوال ۹(موانع اقتصادی فراروی سرویس های خدماتی به حداقل کاهش یافته است.)، با ۲/۳٪ بالاترین درصد کاملاً موافقم را داشته است.

جدول شماره(۱۷ و ۱۸)، نشان دهنده‌ی فراوانی و درصد پاسخ موافقان و مخالفان به سوالات است. بر این اساس، صرف نظر از معیار نظری ندارم، پاسخ افرادی که گزینه‌های کاملاً مخالفم و مخالفم را انتخاب کرده‌اند با یکدیگر جمع نموده و به صورت درصد مخالفان در جدول نشان داده شده است. به همین صورت درصد فراوانی موافقان از جمع گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم به دست آمده است تا وضعیت پاسخ دهندگان بهتر تبیین شود. بر این اساس، در ارتباط با سوالات شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت، بیشترین درصد نارضایتی و مخالفت مربوط به سوال ۱۱(به منظور پرداختن به فعالیت‌های تفریحی، محل‌های مناسبی در اختیار اشخاص قرار دارد)، بوده ۷۱/۲٪ و در مقابل بیشترین درصد موافقت و رضایت مربوط به سوال ۲ (خدمات مراقبت در منزل شامل مراقبت شخصی، بهداشتی و خانه داری، برای سالخوردگان فراهم گردیده است)، می‌باشد با ۲۵/۲٪.

جدول (۱۷) . فراوانی و درصد فراوانی پاسخ به سوالات شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت.

سوال	سوال	سوال	سوال	سوال ۸	سوال	سوال	سوال ۵	سوال	سوال	سوال	سوال	
۱۲	۱۱	۱۰	۹		۷	۶		۴	۳	۲	۱	
۱۶	۱۷	۱۵	۱۴	۱۰	۱۳	۱۲	۱۰	۱۵	۱۲	۷	۷	کاملاً مخالف
۳۹	۴۵	۴۶	۳۹	۴۱	۴۶	۴۸	۴۳	۳۱	۳۷	۳۹	۵۰	مخالف
۱۶	۷	۸	۱۴	۱۵	۱۸	۱۳	۲۰	۲۱	۱۹	۱۹	۱۶	نظری ندارم
۱۵	۱۷	۱۷	۱۸	۲۱	۱۰	۱۴	۱۴	۲۰	۱۸	۲۱	۱۳	موافق
۱	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	کاملاً موافق
۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	۸۷	جمع
% ۶۳/۲	% ۷۱/۲	% ۷۰/۱	% ۶۰/۹	% ۵۸/۶	% ۶۷/۸	% ۶۹	% ۶۰/۹	% ۵۲/۸	% ۵۶/۳	% ۵۲/۸	% ۶۵/۵	جمع مخالف
% ۱۸/۳	% ۲۰/۶	% ۲۰/۶	% ۲۳	% ۲۴/۱	% ۱۱/۵	% ۱۶/۱	% ۱۶/۱	% ۲۳	% ۲۱/۸	% ۲۵/۲	% ۱۶	جمع موافق

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

جدول (۱۸) . درصد پاسخ به سوالات شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت.

سوال	سوال	سوال	سوال ۹	سوال ۸	سوال ۷	سوال ۶	سوال ۵	سوال ۴	سوال ۳	سوال ۲	سوال ۱	
۱۲	۱۱	۱۰										
% ۱۸/۴	% ۱۹/۵	% ۱۷/۲	% ۱۶/۱	% ۱۱/۵	% ۱۴/۹	% ۱۳/۸	% ۱۱/۵	% ۱۷/۲	% ۱۳/۸	% ۸	% ۸	کاملاً مخالف
% ۴۴/۸	% ۵۱/۷	% ۵۲/۹	% ۴۴/۸	% ۴۷/۱	% ۵۲/۹	% ۵۵/۲	% ۴۹/۴	% ۳۵/۶	% ۴۲/۵	% ۴۴/۸	% ۵۷/۵	مخالف
% ۱۸/۴	% ۸	% ۹/۲	% ۱۶/۱	% ۱۷/۲	% ۲۰/۷	% ۱۴/۹	% ۲۳	% ۲۴/۱	% ۲۱/۸	% ۲۱/۸	% ۱۸/۴	نظری ندارم
% ۱۷/۲	% ۱۹/۵	% ۱۹/۵	% ۲۰/۷	% ۲۴/۱	% ۱۱/۵	% ۱۶/۱	% ۱۶/۱	% ۲۳	% ۲۰/۷	% ۲۴/۱	% ۱۴/۹	موافق
% ۱/۱	% ۱/۱	% ۱/۱	% ۲/۳	% ۰	% ۰	% ۰	% ۰	% ۰	% ۱/۱	% ۱/۱	% ۱/۱	کاملاً موافق
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

* نتایج یافته‌های پرسش‌نامه‌های توزیع شده در محدوده منطقه سه کلانشهر تبریز، نگارندگان، ۱۴۰۱.

یافته‌های استنباطی:

سوالات شاخص‌ها در پرسشنامه همگی دارای مقیاس لیکرت ۵ قسمتی هستند و مطابق با نظریات اثبات شده‌ی جانسون در مورد امتیاز دهی به گزینه‌های سوالات دارای مقیاس لیکرت، امتیازبندی استفاده شده به صورت زیر است:

جدول (۱۹) . طیف لیکرت و نحوه‌ی نمره گذاری سوالات پرسشنامه تحقیق

گزینه	کاملاً مخالف	مخالف	بدون نظر(نظری ندارم)	موافق	کاملاً موافق
امتیاز	۱	۲	۳	۴	۵

* نگارندگان، ۱۴۰۱.

برای محاسبه‌ی امتیاز هر شاخص از دیدگاه سالمندان، میانگین سوالات مربوط به هر شاخص محاسبه شده است (جدول شماره ۱۹)، که این میانگین دارای مقیاس فاصله‌ای بوده، طبیعتاً عددی بین ۱ تا ۵ است. پس می‌توان قاعده‌ی تصمیم به این ترتیب ارائه کرد که اگر میانگین نمرات هر شاخص بیشتر از ۳ باشد؛ پس از دیدگاه سالمندان آن شاخص تا حدی مقبولیت دارد و در شهر برقرار است و ما آن را معادل با استاندارد بودن آن شاخص در نظر می‌گیریم و اگر میانگین کوچکتر یا مساوی با ۳ باشد؛ این مسئله نشان از استاندارد نبودن یا برقرار نبودن در حد استانداردها از دیدگاه سالمندان خواهد بود. لازم به ذکر است که طبق قاعده‌ی تصمیم استفاده از مقدار احتمال برای انجام آزمون‌ها در سطح معنی‌داری ۰/۰۵، اگر مقدار احتمال آزمون کوچکتر از ۰/۰۵ باشد، فرض صفر رد می‌شود و اگر بزرگتر یا مساوی ۰/۰۵ باشد، دلیل بر رد فرض صفر وجود نخواهد داشت. لازم به ذکر است که فرضیات مورد آزمون به شکل زیر هستند:

- فرض صفر: میانگین شاخص برابر با ۳ است.

- فرض مقابل: میانگین شاخص برابر با ۳ نیست.

به عبارت دیگر یعنی مقدار میانگین کمتر از ۳ است یا این که شاخص در حد استاندارد نیست؛ اما اگر فرض صفر رد نشد یا رد شد و مقدار آمار آزمون مثبت بود؛ یعنی مقدار میانگین بزرگتر یا مساوی ۳ است، یعنی شاخص در حد استاندارد بوده است.

جدول شماره (۲۰)، نتایج مقایسه‌ی میانگین‌ها با عدد وسط طیف لیکرت (۳)

آزمون t، برای مقایسه‌ی میانگین‌ها با عدد ۳				
نام شاخص	میانگین شاخص	آماره آزمون t	سطح معناداری	تفاوت میانگین با میانگین عدد ثابت
فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها	۲/۸۰	- ۲/۴۰۰	۰/۰۱۹	- ۲۰۱۶۷
حمل و نقل	۲/۷۲	- ۴/۱۲۱	۰/۰۰۰	- ۲۷۶۵۴
مسکن	۲/۳۴	- ۹/۴۲۴	۰/۰۰۰	- ۱۶۶۵۰۲
مشارکت اجتماعی	۲/۴۱	- ۸/۰۲۱	۰/۰۰۰	- ۱۵۹۳۳۹
احترام و فعالیت اجتماعی	۲/۳۹	- ۹/۰۲۶	۰/۰۰۰	- ۱۶۱۲۰۷
مشارکت در امور مدنی و اشتغال	۲/۳۴	- ۹/۶۷۸	۰/۰۰۰	- ۱۶۵۹۴۸
ارتباطات و اطلاعات	۲/۵۱	- ۶/۵۶۲	۰/۰۰۰	- ۱۴۸۷۳۶
حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت	۲/۴۴	- ۸/۷۵۵	۰/۰۰۰	- ۱۵۶۱۳۰

* نتایج حاصل از تحقیق، نگارندگان ۱۴۰۱.

- فرضیه اول:

- به نظر می‌رسد شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است؟

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال برابر ۰/۰۱۹ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری ۵٪ قبول می‌شود. به عبارت دیگر با این که بر اساس نظرات پاسخگویان میانگین به دست آمده (۲/۸۰)، کمتر از میانگین وسط طیف لیکرت (۳)، است؛ اما به دلیل این که نمره‌ی میانگین به دست آمده نزدیک به نمره حد وسط (۳)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در حد رفع نیازهای اولیه آن‌ها است. اما با شرایط ایده‌آل فاصله دارد.

- فرضیه دوم:

- به نظر می‌رسد شاخص سیستم حمل و نقل در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال برابر ۰/۰۰۰ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری ۵٪ قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ است و میانگین شاخص حمل و نقل بر اساس نظرات پاسخگویان ۲/۷۲ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (۳)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص حمل و نقل در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص حمل و نقل دوستدار سالمند نیست.

- فرضیه سوم:

- به نظر می‌رسد شاخص مسکن در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال ۰/۰۰۰ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری ۵٪ قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ است و میانگین شاخص مسکن بر اساس نظرات پاسخگویان ۲/۳۴ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (۳)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص مسکن در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص مسکن دوستدار سالمند نیست.

- فرضیه چهارم:

- به نظر می‌رسد شاخص مشارکت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال $0/000$ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری $0/05$ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری 5% قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است و میانگین شاخص مشارکت اجتماعی بر اساس نظرات پاسخگویان $2/41$ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (3)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص مشارکت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص مشارکت اجتماعی دوستدار سالمند نیست.

- فرضیه پنجم:

- به نظر می‌رسد شاخص احترام و فعالیت اجتماعی در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال $0/000$ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری $0/05$ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری 5% قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است و میانگین شاخص احترام و فعالیت اجتماعی، بر اساس نظرات پاسخگویان $2/39$ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (3)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص احترام و فعالیت اجتماعی، در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص احترام و فعالیت اجتماعی دوستدار سالمند نیست.

- فرضیه ششم:

- به نظر می‌رسد شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال $0/000$ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری $0/05$ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری 5% قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است و میانگین شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال بر اساس نظرات پاسخگویان $2/34$ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (3)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال دوستدار سالمند نیست.

- فرضیه هفتم:

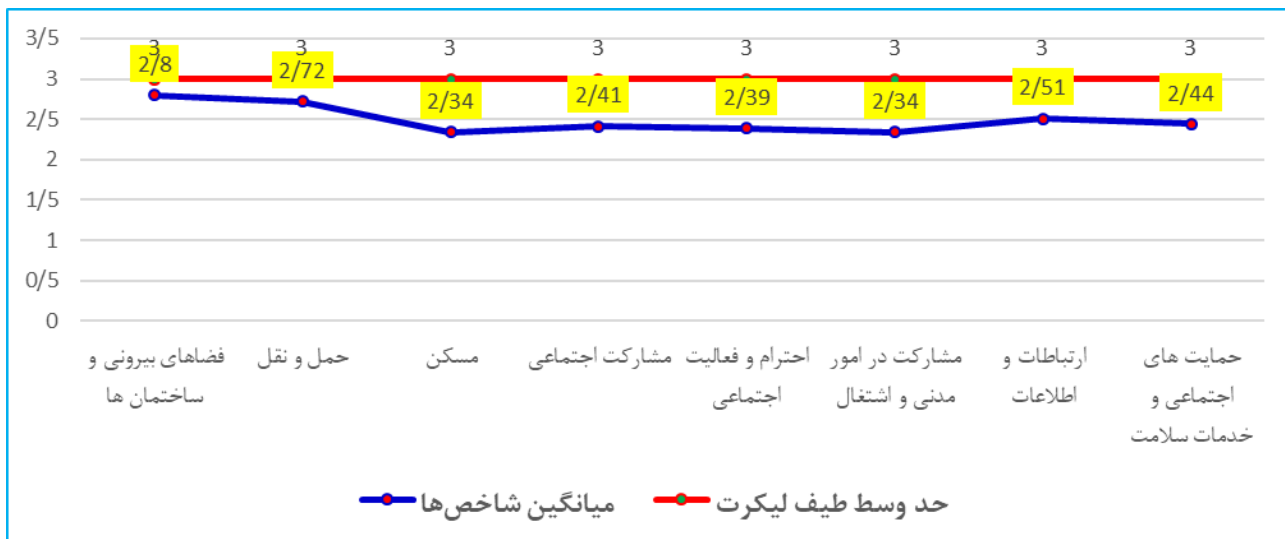
- به نظر می‌رسد شاخص ارتباطات و اطلاعات در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال $0/000$ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری $0/05$ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری 5% قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است و میانگین شاخص ارتباطات و اطلاعات بر اساس نظرات پاسخگویان $2/51$ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (3)، است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص ارتباطات و اطلاعات در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص ارتباطات و اطلاعات دوستدار سالمند نیست.

- فرضیه هشتم:

- به نظر می‌رسد شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان نمی‌باشد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار احتمال $0/000$ است که کوچکتر از سطح معنی‌داری $0/05$ است. یعنی فرضیه‌ی فوق در سطح معنی‌داری 5% قبول می‌شود. به عبارت دیگر به دلیل این که سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ است و میانگین شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت بر اساس نظرات پاسخگویان $2/44$ می‌باشد که کمتر از نمره حد وسط (3) است؛ وضعیت این شاخص در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز مطابق با نیازهای سالمندان طراحی نشده است. لذا سالمندان ساکن در این منطقه از شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت در منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز رضایت ندارند. در واقع منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز در شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت دوستدار سالمند نیست.

شکل (۲). نمودار مقایسه‌ای میانگین شاخص‌های هشت‌گانه شهر دوستدار سالمند از نظر سالمندان منطقه سه کلانشهر تبریز با حد وسط طیف لیکرت.

نتیجه‌گیری:

هدف این پژوهش ارزیابی وضعیت منطقه سه کلانشهر تبریز از منظر شهر دوستدار سالمند بوده است؛ لذا نگارندگان برای این کار اقدام به بررسی و تحلیل هشت شاخص عمده‌ی شهر دوستدار سالمند در سطح منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز نموده‌اند. نتایج بررسی و سنجش هشت شاخص دوستدار سالمند در این منطقه نشان داد که میانگین شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها $2/80$ ، میانگین شاخص حمل و نقل $2/72$ ، میانگین شاخص مسکن با $2/34$ ، میانگین شاخص مشارکت اجتماعی $2/41$ ، میانگین شاخص احترام و فعالیت اجتماعی $2/39$ ، میانگین شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال با $2/34$ ، میانگین شاخص ارتباطات و اطلاعات با $2/51$ و میانگین شاخص حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت $2/44$ بوده است. جهت آزمون فرضیه‌های این پژوهش از آزمون t تک گروهی^۱ استفاده شد. این آزمون برای متغیرهای کمی در وضعیت‌های خاص مورد بررسی استفاده می‌شود. به طوری که اگر میانگین هر متغیر از حد متوسط که در این پژوهش "۳" در نظر گرفته شده؛ بیشتر باشد آن متغیر در پدیده مورد نظر مطلوب تلقی می‌شود و اگر با حد متوسط "۳" مساوی یا کوچکتر باشد آن متغیر در پدیده مورد نظر مطلوب تلقی نمی‌شود. همان‌گونه که در جدول شماره ۲۰ مشاهده می‌شود تفاوت بین میانگین شاخص فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها و میانگین متوسط ($t = -2/400$ و $p < 0/019$)، تفاوت بین میانگین شاخص حمل و نقل و میانگین متوسط ($t = -4/121$ و $p < 0/0000$)، تفاوت بین میانگین شاخص مسکن و میانگین متوسط ($t = -9/424$

¹ .one- Sample test

تفاوت بین میانگین شاخص مشارکت اجتماعی و میانگین متوسط ($t = -۸/۰۲۱$ و $p < 0/۰۰۰۰$)، تفاوت بین میانگین احترام و فعالیت اجتماعی و میانگین متوسط ($t = -۹/۰۲۶$ و $p < 0/۰۰۰۰$)، تفاوت بین میانگین شاخص مشارکت در امور مدنی و اشتغال و میانگین متوسط ($t = -۹/۶۷۸$ و $p < 0/۰۰۰۰$)، تفاوت بین میانگین شاخص ارتباطات و اطلاعات و میانگین متوسط ($t = -۶/۵۶۲$ و $p < 0/۰۰۰۰$) و تفاوت بین میانگین حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت و میانگین متوسط ($t = -۸/۷۵۵$ و $p < 0/۰۰۰۰$) است که در سطح $p < .05$ معنادار است. این نتایج نشان می‌دهد که از نظر آماری تفاوت معناداری بین میانگین و میانگین متوسط پرسشنامه (۳) وجود دارد و چون مقدار t منفی است نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌های مربوط به شهر دوستدار سالمند از میانگین متوسط "۳" کمتر است پس نتایج نشان می‌دهد که شاخص‌های مربوط به شهر دوستدار سالمند متناسب با نیاز سالمندان ساکن منطقه سه شهرداری کلانشهر تبریز نمی‌باشد. بنابراین فرضیه‌های پژوهش (H_1) مورد تأیید قرار می‌گیرند. لازم به ذکر است که علی‌رغم این که برخی از گویه‌های مختلف این هشت شاخص نمره قابل قبولی کسب کرده‌اند؛ ولی به صورت کلی میانگین‌های به دست آمده پایین‌تر از میانگین حد وسط بوده است.

یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعات حیدری و همکاران (۱۴۰۰)، پاريجانی و همکاران (۱۴۰۱)، غفاری گیلانده و همکاران (۱۴۰۱) و امینی و همکاران (۱۴۰۱)، مطابقت دارد. لازم به ذکر است که یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعات نکویی و صابری (۱۴۰۰)، در سه شاخص فضای باز و ساختمان‌ها، مسکن و حمل‌ونقل که در وضعیت مطلوبی قرار داشتند؛ متفاوت بوده هر چند که این سه شاخص با وضعیت ایده‌آل فاصله دارند. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعات استبصاری و همکاران (۱۴۰۱)، در شاخص خدمات سلامت مطابقت داشته و با سایر شاخص‌های مورد بررسی شهر دوستدار سالمند مطابقت ندارد. در نهایت مطابق نتایج به دست آمده نتیجه می‌گیریم که منطقه سه شهرداری کلان شهر تبریز دوستدار سالمند نیست و تا رسیدن به حد مطلوب فاصله زیادی دارد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد با توجه به روند رو به رشد تعداد سالمندان در منطقه مورد مطالعه؛ مسئولان و متولیان امر در بخش‌های مختلف دست به دست هم داده و با یک برنامه‌ی منسجم، مدون و هماهنگ و با اولویت شاخص‌های ضعیف‌تر نسبت به رفع مشکلات موجود اقدام نموده و شرایط مناسب‌تری را برای زیست افراد سالمند فراهم نمایند.

منابع:

- ادیب روشن، فرشته، طالب‌پور، مهدی، پیمانی‌زاد، حسین، پورغزت، علی‌اصغر (۱۳۹۹)، شناسایی مختصات شهر دوستدار سالمند در ایران ۲۰۵۰، فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده، دوره اول، شماره دوم، پیاپی ۲، تابستان.
- استبصاری، فاطمه، رحیمی خلیفه‌کندی، زهرا، نصیری، ملیحه، مرادی‌فتح، مرجان، کریمی‌یگانه، فرانک، مصطفایی، داود (۱۴۰۱)، ارزیابی زیرساخت‌های حمل‌ونقل و فضای شهری تهران بر اساس شاخص‌های شهردوستدار سالمند، فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت ایران، دوره ۹، شماره ۲، تابستان، ۲۰۰-۱۸۷.
- استبصاری، فاطمه، رحیمی خلیفه‌کندی، زهرا، استبصاری، کیمیا، مصطفایی، داود (۱۳۹۹)، مفاهیم و شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان، فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت ایران، دوره هشتم، شماره اول، بهار.
- اصغری زمانی، اکبر، ولیزاده کامران، خلیل، رحمانی، رباب. (۱۴۰۱). بررسی تطبیقی وضعیت خط آسمان شهری با استفاده از تحلیل های سه بعدی GIS، مطالعه موردی: شهرک ولیعصر و رشیدیه تبریز. نشریه علمی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۶(۸۰)، ۱-۲۶. doi: 10.22034/gp.2022.45719.2832
- امینی، احسان، طغیانی، شیرین، شبانی، امیرحسین (۱۴۰۱)، تبیین مولفه‌های فضای شهری ویژه‌ی سالمندان با رویکرد روان‌شناسی محیطی (مطالعه موردی: منطقه ۸ شهر شیراز)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و سوم، شماره ۶۸، بهار.
- ایزانلو، مرضیه، باسحا، مهدی، محقق، سیدحسن (۱۴۰۰)، سنجش عدالت فضایی در شاخص شهر دوستدار سالمند تهران، نشریه سالمند شناسی، دوره ۶ شماره ۲، تابستان.
- آرای، علی، نظم‌فر، حسین، عزت‌پناه، بختیار (۱۴۰۰). ارزیابی میزان رضایت‌مندی از تحقق ابعاد شهر دوستدار سالمند از منظر اجتماع محلی (مطالعه موردی: منطقه ۳ کلانشهر کرج)، فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۳(۴)، ۸۱-۱۰۶.
- آسیابانی‌پور، الهام، پناهی، علی، احمدزاده، حسن (۱۴۰۰)، سنجش و ارزیابی بعد عینی زیست‌پذیری شهری در مناطق دهگانه کلانشهر تبریز، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۳، شماره ۲، تابستان، ۵۴۵-۵۴۵.
- پورمحمدی، دکتر محمدرضا، قربانی، رسول، علی زاده، غفور. (۱۴۰۱). "راهبردهای کاهش آسیب‌پذیری مکانی مراکز نقل تهدید پذیر کلان‌شهر تبریز از منظر پدافند غیرعامل". نشریه علمی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۶(۷۹)، ۷۹-۹۱. doi: 10.22034/gp.2022.10840
- حسینقلی‌زاده، علی، جلوخانی‌نیاکی، محمدرضا، نخستین‌روحي، محمدرضا، حاجیلو، فخرالدین (۱۳۹۹)، تحلیل مکانی و ارزیابی فضاهای شهری از منظر شهر دوستدار سالمند (مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی ۶ شهر تهران)، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۸، شماره ۲، تابستان.
- حیدری، محمدتقی، محمدی، شهرام، رحمانی، مریم (۱۴۰۰)، پایش نظریه حق به شهر در بازتولید فضای شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی: بافت فرسوده بخش مرکزی شهر زنجان، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۳، شماره ۱، بهار.
- رحمتی، منصور و محمدی، چنور. (۱۴۰۱)، مدلسازی معادلات ساختاری شاخص‌های شهر دوستدار سالمند کرمانشاه، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، 12(43), 123-148. doi: 10.22111/gaij.2022.41249.2985
- شیرینی‌پاریجانی، امین، نظم‌فر، حسین، شکری‌فیروزجا، پری، حاتمی‌خانقاهی، توحید (۱۴۰۱)، سنجش و ارزیابی اثرات زیست‌پذیری شهری بر تحقق شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی: شهر بابل)، نشریه مطالعات علوم محیط زیست، دوره هفتم، شماره دوم، تابستان، ۵۰۸۱-۵۰۷۳.
- صدیقی‌اقدس، علیرضا، عزت‌پناه، بختیار، بیگ‌بابایی، بشیر (۱۳۹۹)، تبیین زیست‌پذیری بخش مرکزی کلانشهر تبریز با رویکرد آینده‌نگاری، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای) سال دهم، شماره ۲، بهار.
- عبدالمهدی، ولی، بیگ‌بابایی، بشیر، عزت‌پناه، بختیار (۱۳۹۹)، بازشناسی قابلیت‌های بازآفرینی در بافت‌های ناکارآمد (مطالعه موردی: منطقه چهار شهرداری کلانشهر تبریز)، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای) سال دهم، شماره ۴، پاییز.
- غفاری گیلاننده، عطا، محمدی، چنور، داوری، الهام (۱۴۰۱)، ارزیابی شاخص‌های شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی شهر ساری)، فصلنامه علمی-پژوهشی آمایش محیط، شماره ۵۶، بهار.
- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، سال ۱۳۹۵.

– نکویی، ستاره و صابری، حمید. (۱۴۰۰). تبیین برنامه‌ریزی فضاهای شهری دوستدار سالمند، نمونه موردی: محله هزار جریب. فصلنامه مهندسی و مدیریت ساخت، دوره ۶، شماره ۲، شماره پیاپی، ۳۲، ۳۹-۵۴.

- Caro, F.G.; Fitzgerald, K.G. (Eds.) **International Perspectives on Age-Friendly Cities**; Routledge: New York, NY, USA, 2016; ISBN9780415720717.
- Emily A. Greenfield & Tine Buffel (2022) **Age-Friendly Cities and Communities: Research to Strengthen Policy and Practice**, Journal of Aging & Social Policy, 34:2, 161-174, DOI: 10.1080/08959420.2022.2049573.
- Geng, Hongli & Wang, Qiuyun & Cui, Jinlong & Gu, Qiuyan & Long, Jianjun. (2022). **Management and organization construction status and development suggestions of aged-friendly medical institutions in mainland China**. AGING MEDICINE. 5. 10.1002/agm2.12209.
- Luy, M., Di Giulio, P., Di Lego, V., Lazarevič, P., & Sauerberg, M. (2020). **Life Expectancy: Frequently Used, but Hardly Understood**. Gerontology, 66(1), 95–104. <https://doi.org/10.1159/000500955>.
- Phillipson, C., & Buffel, T. (2017). **CAN GLOBAL CITIES BE AGE-FRIENDLY CITIES? URBAN DEVELOPMENT AND AGEING POPULATIONS**. Innovation in Aging, 1(Suppl 1), 745. <https://doi.org/10.1093/geroni/igx004.2690>.
- Plouffe, L., & Kalache, A. (2010). **Towards global age-friendly cities: determining urban features that promote active aging**. Journal of urban health : bulletin of the New York Academy of Medicine, 87(5), 733–739. <https://doi.org/10.1007/s11524-010-9466-0>.
- Tan T. H. (2022). **Perceived Environmental Attributes: Their Impact on Older Adults' Mental Health in Malaysia**. International journal of environmental research and public health, 19(6), 3595. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063595>
- Wang, Siqiang & Esther, Hiu & Yu, Yifan & Tsou, Jin Yeu. (2022). **Right to the city and community facility planning for elderly: The case of urban renewal district in Hong Kong**. Land Use Policy. 114. 105978. 10.1016/j.landusepol.2022.105978.
- Zheng, X., & Guo, C. (2022). Strengthening Systematic Research on Aging: Reflections from an Omics Perspective. China CDC weekly, 4(39), 875–878. <https://doi.org/10.46234/ccdcw2022.181>
- Joost van Hoof , Jan K. Kazak , Jolanta M. Perek-Białas , and Sebastiaan T. M. Peek(2018) , **The Challenges of Urban Ageing: Making Cities Age-Friendly in Europe**, International Journal of Environmental Research and Public Health.
- Song Ki-min, Jeong Jin-wook, Kim Young-woo(2022), **A Study on Age-friendly City Environmental Factors and the Quality of Life of the Elderly: Focusing on Cases of Wonju**, Korean Journal of Social Quality Vol.6 No.1 pp.35-57.